

Fecr Yayınları: 366

ARAP BELÂGATİNDE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR
(Emin El-Hûlî Örneği)

Dr. Şahin ŞİMŞEK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör

Dr. Kenan BOZKURT

Mizanpaj ve Kapak

FCR

Baskı ve Cilt

SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Cd. Uğurlu İş Merkezi No: 97/24

Tel: 0 312. 341 00 02 İskitler/ANKARA (Sertifika no: 47603)

1. Baskı: Haziran 2020

ISBN: 978-625-7879-06-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ARAP BELÂGATİNDE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR

(Emin El-Hûlî Örneği)

Dr. Şahin ŞİMŞEK

Ankara 2020

Dr. Öğr. Üyesi Şahin ŞİMŞEK

1985 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. 2011 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2010-2015 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda çeşitli görevlerde bulundu. 2016 yılında Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesine öğretim görevlisi olarak atandı. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı “*Arap Gramerinde İrâbta Mahalli Olan ve Olmayan Cümleler*” başlıklı teziyle yüksek lisansını (2014); “*Arap Gramerinin Kolaylaştırılması Bağlamında Yenilikçilik Hareketleri ve Arapça Öğretimine Etkileri*” teziyle de doktorasını tamamladı (2018). Evli ve beş çocuk babası olup halen Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	9

BİRİNCİ BÖLÜM

BELÂGAT İLMİ	17
1. BELÂGATİN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	17
1.1. Belâgatin Tanımı	17
1.2. Belâgatin Tarihsel Gelişimi	21
1.2.1. Belâgatin Oluşumu	22
1.2.2. Belâgatin Gelişmesi ve Olgunlaşması	32
1.2.3. Belâgatin Duraklaması ve Gerilemesi	34
1.2.4. Modern Dönemde Belâgat İlmî	37
1.3. Belâgatin Gerileme Sebepleri ve Belâgate Yöneltilen Eleştiriler	37
1.3.1. Felsefe, Mantık ve Kelâm İlminin Etkisi	38
1.3.2. Belâgatin Tüm Edebî Türleri Kapsayamaması ve Belâgatteki Parçacı Yaklaşım	48
1.3.3. İlmîlik ve Kuralcılık	49
1.3.4. Belâgatin Kur'ân'ın İ'câzı İle İlişkilendirilmesi	50
1.4. Belâgat İlminde Yenilikçi Yaklaşımlar	53
1.4.1. Klasik Belâgati Temel Alan Muhafazakâr Yaklaşım	56
1.4.2. Klasik Belâgate Reformist Yaklaşımlar	61
1.4.2.1. Klasik Belâgati Kısmen Reddeden Reformist Yaklaşım	61
1.4.2.2. Klasik Belâgati Tümünden Reddeden Reformist Yaklaşım	67

İKİNCİ BÖLÜM

EMİN EL-HÛLÎ: HAYATI, ESERLERİ VE İLMÎ KİŞİLİĞİ	73
1. HAYATI	73
2. YAŞADIĞI DÖNEM	77
3. ETKİLENDİĞİ VE ETKİLEDİĞİ KİŞİLER	81
4. YENİLİKÇİLİĞİ	85
6. METODU	90
6. ESERLERİ	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMİN EL-HÜLÎ'NİN ARAP BELÂGATİ İLE İLGİLİ YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLARI --99

1. EL-HÜLÎ'NİN PERSPEKTİFİNDEN KLASİK VE MODERN DÖNEMDE BELÂGATİN TANIMI VE GENEL GÖRÜNÜMÜ -----	106
1.1. Klasik Dönemde Belâgatin Tanımı ve Genel Görünümü -----	106
1.2. Çağdaş Dönemde Belâgatin (Retorik) Tanımı ve Genel Görünümü -111	
1.3. El-Hülî'nin Belâgatin Tanımı ve Genel Görünümüne Dair Yaklaşımı 113	
1.4. El-Hülî'nin Belâgatin Tanımı ve Genel Görünümüne Dair Yaklaşımının Değerlendirilmesi -----	118
2. EL-HÜLÎ'NİN PERSPEKTİFİNDEN BELÂGATİN KAPSAMI -----	120
2.1. Klasik Belâgatin Kapsamı -----	120
2.2. Çağdaş Belâgatin Kapsamı -----	124
2.3. El-Hülî'nin Belâgatin Kapsamına Dair Yaklaşımı -----	128
2.3.1. Belâgatin Bölüm ve Konularının Yeniden Yapılandırılması --	132
2.3.2. Belâgate Bazı Konuların Dâhil Edilmesi -----	136
2.3.2.1. Belâgat, Edebiyat ve Güzel Sanatlar -----	136
2.3.2.2. Belâgat ve Psikoloji -----	139
2.3.2.3. Edebî Türler, Üslûp, Üslûp Türleri ve Edebî Anlamlar ----	143
2.3.3. Belâgatten Bazı Konuların Çıkartılması -----	145
2.3.3.1. Belâgatin Dinî Karakterden Arındırılması -----	145
2.3.3.2. Belâgatin Mantık İlminin Olumsuz Etkilerinden Arındırılması -----	148
2.3.3.3. Belâgatin Nahiv Gibi İlimlerin Etkisinden Arındırılması -	151
2.3.4. El-Hülî'nin Tasavvur Etiği Söz Sanatının (Yeni Belâgatin) Ana İskeleti ve Planı -----	152
2.4. El-Hülî'nin Belâgatin Kapsamına Dair Yaklaşımının Değerlendirilmesi	162
3. EL-HÜLÎ'NİN PERSPEKTİFİNDEN BELÂGAT İLMİNDE TAKİP EDİLEN YÖNTEM -----	171
3.1. Klasik Belâgatte Takip Edilen Yöntem -----	171
3.2. Çağdaş Belâgatte Takip Edilen Yöntem -----	185
3.3. El-Hülî'nin Belâgatte Takip Ettiği Yöntem -----	189
3.4. El-Hülî'nin Belâgatte Takip Ettiği Yöntemin Değerlendirilmesi -----	194
4. EL-HÜLÎ'NİN PERSPEKTİFİNDEN BELÂGAT İLMİNİN GAYESİ -----	200
4.1. Klasik Dönemde Belâgatin Gayesi -----	201
4.2. Çağdaş Dönemde Belâgatin Gayesi -----	204
4.3. El-Hülî'nin Belâgatin Gayesine Dair Yaklaşımı -----	207
4.4. El-Hülî'nin Belâgatin Gayesine Dair Yaklaşımının Değerlendirilmesi	211
SONUÇ -----	215
KAYNAKÇA -----	223
DİZİN -----	229

ÖN SÖZ

Belâgat ilmi, ilk dönemlerde revaç bulan, toplumun edebî ve sanatsal ihtiyacını karşılayan bir ilim iken hicri yedinci yüzyılın sonlarından itibaren işlevini büyük oranda kaybeden ve nihayet çağdaş döneme gelindiğinde gözden düşüp önemini yitirmeye başlayan bir ilim haline gelmiştir. Batı ile temasın sonucunda on dokuzuncu yüzyıldan itibaren başta Mısır olmak üzere Arap âleminde, Arapların “nahda” dedikleri ilmî ve fikrî bir uyanış ve kalkınma hareketi başlamıştır. Bu dönemde Batı’da eğitim gören bilim adamları, vatanlarına döndüklerinde Batı’da karşılaştıkları ilmi gelişmeleri kendi ülkelerinde de hayata geçirmeye çalışmışlar ve bu çerçevede hemen hemen her alanda ihyâ ve ıslah hareketlerine girişmişlerdir. Bu bağlamda, Batı’da gelişen modern dil bilimleri ile tanışan Arap dilcilerinin klasik Arapçaya ilgileri artmış, başta sözlükbilim ve gramer olmak üzere birçok alanda yenilik girişimleri ortaya çıkmıştır. Tabii belâgat ilmi de bu süreçten nasibini almış ve belâgatin yenilenmesi düşüncesi ortaya atılıp konu ile ilgili tartışmalar başlamıştır. Bu dönemde belâgatin yenilenmesine yönelik son derece önemli görüşler ortaya koyan edebiyatçılardan biri de Emin el-Hûlî’dir.

Yenilikçi görüşleriyle bilinen Emin el-Hûlî (1895-1966), klasik belagatin yaşayan canlı dilden ve sosyal hayattan kopan, kendi içinde aynı tartışmalar etrafında dönen ve yüzyıllarca aynı örnekleri tekrarlayıp duran bir ilim haline geldiğini savunarak “Söz Sanatı” diye isimlendirdiği yeni belâgate dair, kendi içinde bütünlük arz eden tutarlı bir

yaklaşım ortaya koymuştur. Belâgatin, sözü en iyi ve en güzel şekilde söyleyip yazmayı öğreten, iyi sözü çirkin sözden ayıran ve malzemesi dil olan bir sanat olarak değerlendirilmesi esasına dayanan bu yaklaşım, yeni belâgati yepyeni bir çehre ile sunmayı hedefleyen son derece cesur bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, isimlendirmeden tutun da muh-teva, tasnif ve gayeye kadar birçok açıdan köklü değişiklikler öngörmektedir. Dolayısıyla biz de çalışmamızda, el-Hûlî'nin yeni belâgat projesini detaylı bir şekilde ele alıp söz konusu projenin uygulanabilir olup olmadığını değerlendirdik.

Bu çerçevede akademik hayatım boyunca bana olan desteklerini esirgemeyen Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalındaki değerli hocalarım Prof. Dr. Yusuf Doğan, Prof. Dr. Ali Yılmaz ve Prof. Dr. Mehmet Ali Şimşek'e teşekkür etmeyi borç bilirim. Ayrıca çalışmamı okuyarak tashih ve tavsiyeleriyle katkıda bulunan Dr. Kenan Bozkurt, Dr. Fuat İstemi, Öğr. Gör. İsa Hızıroğlu ve Arş. Gör. Muhammed Sadık Subaşı'ya da teşekkür borçluyum. Son olarak araştırma süresince kendilerini ihmal etmek zorunda kaldığım annem, eşim ve çocuklarıma da teşekkür ederim.

Şahin ŞİMŞEK
Batman 2020